

CREATIVE ECONOMY AND HUMAN CAPITAL: THE KNOWLEDGE MANAGEMENT ISSUES

**Olesia Kanash, MA in Economics,
Postgraduate Student**

*Admiral Makarov National University of Shipbuilding
Mykolaiv, Ukraine*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-222-7-14>

CURRENT FORMS OF HIGHER EDUCATION DUALITY IN UKRAINE

ЧИННІ ФОРМИ ДУАЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Війна та пов'язані з нею випробовування армії, усіх гілок влади, суспільства, чи не кожного громадянина триває. Разом з тим, з історії не відомі приклади, коли б військово-політичні конфлікти не завершувалися рано чи пізно. І тоді перед кожним, хто відсвяткує перемогу, повстане цілком природне питання: як жити далі? Воно не виглядатиме суто риторичним, оскільки й без цього жахливого лиха запит на докорінне перетворення економіки, політики, соціальної сфери ставав усе більш нагальним. І, переконані, так чи інакше постав би руба перед владою та перед відповідальною українською громадою. Поточна «пауза» – тимчасова.

Майбутні реформи не оминуть стороною й систему вищої освіти, оскільки усе, що відбувалося впродовж останніх десятиріч, менш за все можна назвати «змiнами на краще». Багато бюрократії, непослідовності та фрагментарності перетворень, формалізм, які розпоршують зусилля академічної спільноти, підштовхують до імітації наукової активності – ось далеко не

повний перелік того, з чим стикається незаангажований спостерігач подій.

Слушною ілюстрацією наведених тверджень слугує стан справ з поширенням вітчизняними закладами вищої освіти дуальних технологій формування у студентів фахових компетенцій. Чиновники усіх багатослівно звітують про прихильність до ідеї, наводять приклади з практики очолюваних ЗВО, посилаючись на силу-силенну укладених договорів з підприємствами та організаціями. Водночас часто-густо, вони не розуміють навіть природи дуальності, різниці між формалізацією відносин між учасниками освітнього процесу, його організацією та, перш за все, економічними наслідками. Останні складають ключову мотивацію кожного зі стейкхолдерів.

Здійснивши аналіз останніх досліджень та публікацій, можемо зазначити, що тема дуальної освіти обділена увагою шановних колег. Велика частина їх публікацій охоплює професійно-технічний сегмент надавачів освітніх послуг [наприклад, 1]. Інші захоплюється специфічними формами дуальності на кшталт здобуття студентами ВНЗ робітничих спеціальностей [2]. Знаходяться й ті, хто шукає баланс між позитивом та негативом дуальності [3], хоча досвідом країн з розвиненою економікою ця проблема беззаперечно розв'язана на користь останньої.

Внесок кожного з тих, кого ми згадали та багатьох інших є вагомим, беззаперечно. Разом з тим, опрацювання ефективної стратегії поведінки у майбутньому можливе за умов ретельного аудиту практики, накопиченої українською вищою школою за часи її існування та створення на цьому підґрунті цілісної картини потенціалу технологій дуальної освіти, які перебувають у нашому розпорядженні.

Вивчення державної статистики та аналіз академічної практики, відкрили очі, на стан дуальної вищої освіти в Україні. Виявлені її форми систематизовані на рис. 1.

Як бачимо, перше на що здатні вітчизняні ЗВО, – створити умови для опанування студентами відповідних робітничих професій. В Національному університеті кораблебудування

імені адмірала Макарова (НУК), наприклад, така перспектива відкривається перед тими, хто навчається в Машинобудівному навчально-науковому інституті (робоча професія – судовий механік) та в Навчально-науковому інституті автоматики та електротехніки (судновий електрик). Щоб осягнути загально-національний масштаб явища, звернемося до інформації, викладеної в табл. 1. Вона акумулює відомості про випускників усіх закладів вищої освіти: університетів, академій, інститутів коледжів, технікумів, училищ. Перш за все, не оминемо увагою позитивну тенденцію, що виявилася. А саме: частка, тих, хто опанував робочу професію, у чисельності випускників, які отримали направлення на роботу, продемонструвала очевидну тенденцію до зростання. Вбачаємо в цьому аргумент на користь дуальності, оскільки набуття додаткових компетенцій стало запорукою гарантованого отримання випускниками їх першого в житті робочого місця.



Рис. 1. Чинні форми дуальності вищої освіти в Україні

Таблиця 1

**Чисельність випускників ЗВО,
які отримали направлення на роботу, осіб**

Показники	Роки					
	2010	2014	2015	2016	2017	2018
Чисельність випускників, всього	654468	485195	447658	387727	420414	412843
Чисельність випускників, які отримали направлення на роботу, всього	181942	134399	98037	68240	58858	49954
частка у чисельності випускників, %	27,8	27,7	21,9	17,6	14,0	12,1
Чисельність випускників, які одночасно з освітньо-кваліфікаційним рівнем отримали робітничу професію, всього	48768	39006	30445	25297	24030	19409
Частка тих, хто опанував робочу професію, у загальній чисельності випускників, %	7,5	8,0	6,8	6,5	5,7	4,7
Частка, тих, хто опанував робочу професію, у чисельності випускників, які отримали направлення на роботу, %	26,8	29,0	31,1	37,1	40,8	38,9
Розрахований індекс, %	100	108,1	116,0	138,4	152,2	150,8

Джерело: [4; 5; 6]

Попри перешкоди у комунікаціях існують приклади впровадження елементів дуальної освіти через налагоджування кооперації між закладами вищої освіти та бізнесом. У таких

випадках обидва суб'єкти усвідомлюють переваги співпраці. Прикладом цього є багаторічне співробітництво Факультету економіки моря (НУК) з Миколаївським територіальним управлінням (МТУ) ПриватБанк, а також з мультисервісною інжиніринговою «Марін Дизайн Інжиніринг Миколаїв» (МДЕМ) [7].

Опанування навичок практичної фахової діяльності під час практик, передбачених навчальними планами, продемонструємо на прикладі практичної підготовки магістрів на ФЕМ НУК. Організаційним підґрунтям для цієї форми дуальної освіти слугують договори про науково-навчальне співробітництво, укладені НУК з підприємствами реального сектору економіки та фінансово-кредитними установами. Продовження та поглиблення накопиченого факультетом досвіду, наповнення його новим змістом та збагачення оригінальними й ефективними формами матиме наступні позитивні результати:

- наближення навчальних планів до вимог європейських освітніх стандартів. Створення передумов для академічної мобільності студентів, магістрантів та викладачів, підвищення кваліфікації яких у країнах ЄС є обов'язковим;

- підвищення конкурентної спроможності випускників ФЕМ на регіональному, національному та закордонних ринках праці;

- створення привабливого образу НУК в очах потенційних замовників освітніх послуг, референтних груп, які впливають на прийняття ними рішень з обрання місця навчання, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадськості;

- гарантування стабільного прийому абітурієнтів, що має стати запорукою фінансової незалежності закладу вищої освіти, яка набуває особливого значення.

Наступна форма дуальної освіти передбачає поєднання зацікавленою особою роботи на підприємствах та в організаціях (або започаткування власної справи) з одночасним навчанням в ЗВО за індивідуальним графіком. Про рівень популярності індивідуального навчання серед студентів складемо враження на прикладі Факультету економіки моря НУК (табл. 2).

Таблиця 2

**Відомості про поширення серед студентів
ФЕМ навчання за індивідуальним графіком**

Показники	Навчальні роки, осіб				
	2016-2017	2017-2016	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Чисельність студентів	465	462	512	522	505
З них ті, хто навчався за індивідуальним планом	41	46	40	49	54
Частка від загальної чисельності, %	8,8	10,0	7,8	9,4	10,7

В середньому, їй віддають перевагу близько 10% отримувачів освітніх послуг. Тепер звернемося до наступної форми дуальної освіти з тих, що ми бачили на рис. 1. Відомості про осіб, які навчаються на вечірніх та заочних відділеннях ВНЗ сконцентровані у табл. 3.

Таблиця 3

**Чисельність студентів ЗВО на початок
навчального року за формами навчання, осіб**

Навчальні роки	Разом	У тому числі за формою навчання			Розрахована частка до загальної чисельності, %		
		Денною	Вечірньою	Заочною	Денна	Вечірня	Заочна
2010/11	2418111	1509049	8887	900175	62,4	0,4	37,2
2012/13	2106174	1352150	6586	747438	64,2	0,3	35,5
2014/15	1689226	1153293	4797	531136	68,3	0,3	31,4
2016/17	1586754	1140100	3312	443342	71,2	0,24	28,7
2018/19	1522250	1098749	3089	420412	72,2	0,2	27,6
2021/22	1046669	764382	1586	279368	73,0	0,2	26,8

Джерело: [8]

Очевидно: разом із тенденцією зниження чисельності студентів ЗВО, щороку меншало й тих, хто опанує фахові компетенції через вечірню та заочну форми навчання, з одночасним зростанням прибічників стаціонару. Хоча в багатьох європейських країнах дистанційне навчання залишається популярним ще з XVIII сторіччя. Нового імпульсу для його піднесення надав розвиток телекомунікаційних технологій. Разом з ними в західноєвропейських та скандинавських країнах укорінилася заочна форма навчання. А в центральній та східній Європі поширилися вечірня та комбінована форми здобуття вищої освіти.

Узагальнивши досвід застосування дуальної освіти вітчизняними закладами вищої освіти, виявилось, що ця технологія набуття фахових компетенцій не є чимось аж занадто новим. Інша справа полягає в підвищенні ефективності того, що вже добре відоме, та запозиченні найкращих практик, накопичених успішними країнами світу, що окреслює подальші вектори розвитку проведеного дослідження.

Література:

1. Krymchak L.Iu. (2019) Systema dualnoi osvity yak umova yakisnoi pidhotovky konkurentospromozhnykh profesionaliv do rynku pratsi v Ukraini. *Innovatsiina pedahohika*. Vypusk 11, tom 2, pp. 83–86. (in Ukrainian)
2. Mokin B.I., Kosarchuk O.M. (2017) Osvoiennia studentamy vyshchyykh tekhnichnykh navchalnykh zakladiv robitnychykh profesii yak odyz iz variantiv realizatsii ideolohii dualnoi osvity. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*, № 2, pp. 103–109. (in Ukrainian)
3. Dovhenko Ya., Yaremenko L., Yaremenko Yu. (2021) Vprovadzhenia dualnoi osvity u vyshi: perevahy ta ryzyky. *Ekonomika ta suspilstvo*, № 28. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/511/489>. (in Ukrainian)
4. Ishchenko A.I. (2014) Hlobalni tendentsii i problemy rozvytku osvity: naslidky dlia Ukrainy. *Analychna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <http://www.euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=3288>. (in Ukrainian)
5. Repko M. (2016) Doroho i pohano, ale dlia kozhnoho: skilky dlia Ukrainy naspravdi koshtuie vyshcha osvita. URL: <https://voxukraine.org/uk/education-ua>. (in Ukrainian)

6. Pro zatverdzhennia Litsenziinykh umov provadzhennia osvitnoi diialnosti: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.05.2018 r. № 347. (2018) Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>. (in Ukrainian)

7. Marine Design Engineering Mykolayiv. URL: <https://www.damen.com/en/companies/marine-design-engineering-mykolayiv>.

8. Osnovni pokaznyky diialnosti vyshchych navchalnykh zakladiv Ukrainy na pochatok 2015/2016 navchalnoho roku (2016). Derzhavna sluzhba statystyky. Statystychnyi biuleten. Kyiv, 171 p. (in Ukrainian)